

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ ИНСТИТУТ ЗА ИСТОРИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ	
Изходящ №	дата 201 г.
Входящ № <i>336</i>	дата <i>18.05.2022</i>
София 1113, бул. Шипченски проход № 52, бл. 17 тел.: 02/ 979 29 98 ; факс: 02/ 870 21 91	

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд
за присъждане на образователна и научна степен „доктор”
Професионално направление: 2. 2. История и археология

Автор на дисертационния труд: Томаш Будаи

**Докторант към секция „История на света и международните
отношения в ново и най-ново време“, Институт за исторически
изследвания при БАН**

Тема на дисертационния труд

**„БАЛКАНСКАТА ПОЛИТИКА НА АВСТРО-УНГАРИЯ
(1897–1906 Г.)”**

Рецензент: проф. д.ист.н. Пенка Иванова Пейковска

Рецензията е изготвена в съответствие с изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за неговото приложение и Правилник за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в Института за исторически изследвания при БАН, последна промяна от 9 ноември 2021 г. с решение на Научния съвет.

Рецензирането на материалите е съгласно заповед на Директора на Института за назначаване на научното жури № 21/ 29.03.2022 г.

Томаш Будаи е представил всички необходими документи, изисквани за процедурата за защитата на дисертацията.

1. Данни за дисертанта

Томаш Будаи завършва успешно обучение по специалността история в Софийски университет „Св. Климент Охридски”, дипломирайки се като

магистър през 1997 г. През 1998 г. придобива също и бакалавърска степен по международни отношения.

Научните интереси на Томаш Будаи са в сферата на външната политика на Австро-Унгария, към която проблематика се насочва още в студентските си години и подготвя дипломна работа за балканската политика на двуединната монархия по време на управлението на Стефан Стамболов, когато в България тя се реализира от големия експерт по българските дела дипломатическия представител барон Стефан Буриан. Проблематиката на настоящия му дисертационен труд е естествено продължение на спомената тема – включително хронологично и „покрива“ следващия период от 1897 до 1906 г. Според приложената биографична справка докторантът има рядкото предимство в изследването на тази тема да е носител по рождение и на българската и на унгарската социо-културна идентичност, а абсолютният му билингвизъм в комбинация с отлично владение на немски (и английски) език са добра предпоставка за задълбочено изучаване на съответната историография и извори.

Пак от нея е видно, че в следващите години, освен научните си занимания върху балканската политика на Австро-Унгария и мястото на България в нея, Томаш Будаи активно се включва в осъществяването на практика на българо-унгарските икономически, търговски и дипломатически връзки (управлява дъщерни дружества на няколко унгарски компании в България, на дипломатическа работа е в Посолството на Унгария в София). Така той има възможност да се запознае „отвътре“ с механизма на функциониране на двустранните взаимоотношения и да допринесе за тяхното успешно развитие, заради което получава признание от българска и унгарска страна и няколко награди. Именно той предлага за ден на Българо-унгарското приятелство да бъде избран 19 октомври, денят на Св. Йоан Рилски Чудотворец, тъй като небесният покровител на България е свързан с историята и на двата народа.

2. Данни за докторантурата

Томаш Будаи е зачислен през 2000 г. като докторант в редовна форма на обучение за три години в секция „История на света и международните отношения в ново и най-ново време” в Института за исторически изследвания, където започва работата си по темата под научното ръководство на отличния познавач и утвърден изследовател на проблематиката акад. Георги Марков.

По време на докторантурата Т. Будаи е изпълнил в срок всички предвидени по учебен план задължения и успешно е положил изискващите се изпити, след което е отчислен с право на защита. До настоящата процедура по защита на неговия дисертационен труд се стига след като през 2017 г. докторантурата е трансформирана в такава на самостоятелна подготовка, по време на която докторантът полага необходимите допълнителни изпити. Защитата на настоящата докторска дисертация се провежда след удължаване на наличния срок за защита.

Текстът бе обсъден на 7 март 2022 г. на разширено заседание на Секцията, като цяло оценките бяха положителни и бе взето решение да се открие процедура по защитата на изготвения дисертационен труд.

При реализиране на процедурата не са допуснати нарушения на законовите изисквания.

3. Характеристика на научната стойност на дисертационния труд

Представената за рецензия докторска дисертация е в обем от 370 стандартни страници. Текстът е структуриран в предговор, увод в проблематиката (предистория), изложение, заключение и библиография; онагледен е подходящо и в съответствие с изучаваната тема с 4 карти и 6 таблици, заимствани от други автори. Списъкът на използваните исторически извори и изследвания, включени в библиографията, показва, че авторът задълбочено е проучил основните източници на информация по темата, включително най-новите разработки. Прави впечатление, че изворовата база на изследването съдържа – наред с известните – също и

множество необнародвани архивни документи от български, унгарски и австрийски архивохранилища, които авторът е вкарал в научен оборот.

Обект на изучаване в дисертацията е външната политика на Австро-Унгария на Балканите през един почти десетгодишен период – от 1897 до 1906 г., когато в нея настъпва съществена промяна от съперничество към сътрудничество с Русия в нашия регион. Темата не е била обект на самостоятелно изследване, а и е слабо проучена както в родната, така и в чуждестранната историография. В същото време изучаването на този нов външнополитически курс, на неговите фактори, интерпретирането на събитията и процесите помага за осмислянето и преосмислянето на последващи събития и тяхното историческо ехо в нашето съвремие, като: анексирането на Босна и Херцеговина, обявяването на българската независимост, избухването на войните от второто десетилетие на XX в., въпроса за създаването на албанската държава.

Структурата на труда включва предговор, увод, три глави, заключение и библиография и следва хронологично-тематичния принцип при анализа на проблемите, което (с оглед характера на темата) считам за подходящо. За основна негова цел е посочено *„проучването на един важен етап от балканската политика на Австро-Унгария в периода между 1897-1906 г., като се представят всички съществени обстоятелства и събития, повлияли върху стратегическите решения при определянето на насоките ѝ“*. Предговорът изпълнява предназначението си и съдържа основните задължителни за една дисертация елементи. Докторантът запознава читателя с предмета на своето изследване, обосновава хронологично-тематичния си подход, дефинира изследователската си цел и задачите, прави преглед на използваните извори и на историографията по разработваната тема, излага приложената методология. Следва „Увод“, който всъщност представлява въведение в проблематиката и е посветен на предисторията на изучавания период. Въпреки че има такава практика в случая не считам за уместно подобно отделяне в самостоятелна част на този неголям по обем увод (6-7 стр.) Същността на дисертационния труд е представена в трите глави на изложението. В първата са анализирани

факторите, довели до новия външнополитически курс на Австро-Унгария и до австро-руското споразумение за Балканите от 1897 г. за опазване на статуквото. Във втората и третата глава е анализиран начина, по който то функционира, като са разграничени два периода: до 1902 г. и от 1903 г. нататък, когато Австро-Унгария доминира в двустранното съглашение. Проследени са ролята на албанския фактор и визиите за Македония, ключовата роля на Румъния в балканската политика на Австро-Унгария. От поставената цел произтичат осем задачи, с решението на които се постига поставената цел. Заключение е разработено подробно, като са изложени основните изводи от направения анализ.

Първото впечатление от разработката е, че докторантът е извършил голяма по обем работа и постига напълно поставената в уводната част цел. Работата е оформена съгласно изискванията, със стил и притежава важното качество на един цялостен завършен труд. Общото впечатление, с което оставам след прочита на представения труд, е за задълбочен анализ и оценка на историческите извори и изследванията по изучаваната проблематика. С труда си Т. Будаи е показал познание на общата външна политика на Австро-Унгария, както и в специфичната област на изследването, умение да интерпретира изворите, да обобщава резултатите, постигнати от колегите си досега, способност да създава, излага и защитава своите виждания за коментираните исторически събития и процеси.

Езикът на дисертационния труд е академично издържан и в същото време е лек и четивен, което го прави достъпен и за по-широк кръг от читатели.

Авторефератът на дисертационния труд е обзорен, написан е в съответствие с нейното съдържание и представя в синтезиран вид най-важните насоки и изводи, както и приносите на автора.

Нямам съмнения относно оригиналността на дисертационния труд.

4. Научни приноси

Няма да повтарям научните приноси, които авторът е обобщил в автореферата – само ще изразя съгласието си с тях, и ще добавя: първо, според мен най-важното е, че след години на (меко казано) спад в интереса сред българските историци към проблематиката „Австро-Унгария“, тя отново се появява в научните ни среди, при това с една нова и благодатна тема, разработена от колега, съпричастен и към българската и към унгарската история и историческа наука; и второ, в дисертационния труд са намерили място и са надлежно интерпретирани проблеми от голямата му тема, които се появиха отскоро в унгарската историография и са малко познати у нас, като например албанската проблематика, ролята на т. нар. „виенски унгарски политици“ или „кръга Калай–Талоци“ за възникването на албанската нация.

5. Публикации и участие на дисертанта в научни форуми

Томаш Будаи представя 7 самостоятелни публикации – 6 статии и една монография, която е под печат и чиято проблематика е в областта на родознанието и краезнанието; 4 от статиите са по темата на дисертацията и са обнародвани в престижни издания на Института. Творческата активност на докторанта намира израз и в 2 участия в международни конференции с доклади и 1 лекция – отново свързани с дисертацията. Посочените данни доказват, че са изпълнени законовите изисквания за придобиване на визираната научна степен.

6. Критични бележки и коментари

При евентуално обнародване на текста по отношение на структурата предлагам да се слее предговорът и уводът в една обща уводна част с две подзаглавия – едното, представящо целите, задачите, изворите и методологията на изследването, и другото – използвайки думите „въведение“ и „предистория“, формулирани подходящо според вижданията на автора – да обобщи външната политика на Австро-Унгария от предходния период.

Външната политика на двуединната централноевропейска империя (включваща междувпрочем и част от Балканите, Западните Балкани, Трансилвания) е предизвиквала и предизвиква огромен интерес сред учените по света и съответно на тази тема са посветени стотици научни съчинения. Прави впечатление, че част от изследователските трудове, изброени в „Библиография“ накрая на труда, не са цитирани в бележките под линия. Същото се отнася и за обнародваните извори. Написаното в предговора на труда и в автореферата дава основание да се счита, че става дума за щателно подбрана библиография по темата. В този случай би следвало да се отделят издирените и използвани от автора архивни извори и изследвания – (може би) под заглавие „Извори и литература“, а подбраната тематична библиография да се постави след тях, като приложение, в края на труда, след като бъде систематизирана и подредена според правилата и изискванията за съставяне на библиография.

Тъкмо поради изоблието от специализирана литература в историографската част има нужда от акценти, открояване на определени тематика или автори, чието научно творчество засяга, макар и частично, разработваната тема. Ще дам пример с проф. Ищван Диосеги, добре познат и у нас, който в началото на 1990-те пръв заговори и писа за „унгарската линия“ в балканската политика на Австро-Унгария (израз, роден в средите на кръга „унгарски“ политици Дюла Андраши – Бениамин Калай – Лайош Талоци).

Направените по-горе бележки и коментари следва да се считат за препоръки към докторанта за неговата бъдеща работа и не намаляват оценката на представената дисертация.

* * *

В заключение потвърждавам, че законовата уредба по процедурата за защитата на дисертацията е спазена, самият научен труд отговаря на стандартите за придобиване на образователната и научната степен „доктор“, регламентирани в Правилника за прилагане на Закона за развитието на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ИИСТИ при

БАН. След запознаване с представените в конкурса материали (авторезферат, биографична справка включваща списъците на публикациите и участията на докторанта в научни конференции) и анализ на текста на дисертацията, считам, че представеният от Томаш Будаи за публична защита дисертационен труд на тема „**Балканската политика на Австро-Унгария (1897–1906 г.)**” има необходимите научни качества и приноси, намирам за основателно да дам своята положителна оценка и си позволявам да препоръчам на уважаемото Научно жури да присъди на Томаш Будаи образователната и научна степен „**Доктор**”.

Рецензент:

Проф. д.ист.н. Пенка Пейковска

София, 10 май 2022 г.